

БЕЗБЕДНОСНЕ АСПИРАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Потпуковник *Саша Николић*

Европске интеграције обухватају не само политичку и економску сарадњу, већ и сарадњу у области безбедности и одбране. За ЕУ се може рећи да је данас изузетно успешан модел безбедносне заједнице. Томе је, пре свега, допринео развој нормативног оквира, институција и способности Заједничке безбедносне и одбрамбене политике (у даљем тексту ЗБОП). Лисабонски споразум, који је ступио на снагу 1. децембра 2009. године, увео је многе новине у ову област, поред осталог обавезу међусобне помоћи у случају напада споља. У последњих седам година снаге ЕУ су учествовале у 24 цивилне и војне мисије/операције¹ на три континента, од којих је седам војних и седамнаест цивилних. Ако узмемо у обзир да је све то урађено за само двадесет година и да је за то заслужна једна међународна организација која се уопште није бавила одбраном и безбедношћу, може се рећи да је учињен велики напредак.

*Аутор ради у Управи за стратегијско планирање

Уговор из Лисабона, иако није посветио много пажње Заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици (од преко 460 чланова Устава, тек десетак чланова и протокола се односи на ЗБОП), унео је значајне новине. Прво, Европска безбедносна и одбрамбена политика (у даљем тексту ЕБОП) променила је име, те сада носи назив *Заједничка безбедносна и одбрамбена политика*. Уставом је потврђен по-

ложај ЗБОП, као саставног дела Заједничке спољне и безбедносне политике, која треба да обезбеди Унији неопходне оперативне капацитете – војне и цивилне – у спровођењу задатака и мисија изван ЕУ. Ти задаци обухватају:

- одржавање мира,
- спречавање сукоба и

¹ Цивилне - мисије; Војне - операције

- јачање међународне безбедности у складу са принципима Повеље УН.

Одбрана и безбедност остале су у домену међувладине сарадње, међутим, неке одлуке ће од сада моћи да буду донете и већински, уместо консензусом. Тиме се стварају предуслови да једна група држава, уколико жели, донесе већински одлуку како би убрзала међусобну сарадњу у области одбране. Уговор формулише и тзв. „клаузулу заједничке одбране“, према којој су државе чланице ЕУ обавезне да помогну једној од чланица ЕУ у случају да буде нападнута. Клаузула заједничке одбране проистиче из принципа солидарности ЕУ. Она гарантује помоћ државама чланицама ЕУ од стране свих осталих партнера у случају оружане агресије на територију неке државе чланице. Помоћ није ограничена на цивилне, војне и дипломатске напоре, већ се посматра као свеобухватна, у складу са потребама (свим средствима којима располажу). Ипак, биће поштован статус неутралних, несврстаних и партнера НАТО.

Такође, појављују се и „клаузула солидарности“, којом се подразумева да свака држава чланица треба да помогне оној чланици која је погођена људском или природном катастрофом или терористичким нападом. Клаузула солидарности није део ЗБОП поглавља Уговора ЕУ, али је дата у члану 222 Уговора о функционисању ЕУ. Иако не постоји директна веза са

ЗСБП/ЗБОП, односи се на исте способности и стога је вредна помињања. Ова клаузула односи се на превенцију терористичких претњи, заштиту од терористичког напада и управљања последицама у случају да се напад догоди. Поред тога, клаузула о солидарности бави се и таквим догађајима као што су природне катастрофе или оне које су проузроковане делатношћу човека. У свим наведеним случајевима, ЕУ и њене државе чланице деловаће здружено у духу солидарности и мобилисаће све инструменте који јој стоје на располагању, укључујући и војне ресурсе, а које ће ставити на располагање државе чланице.

Можда најинтересантнију новину представља „стална структурна сарадња“, која је отворена за све земље које желе да буду део програма европског војног наоружања и да на располагање ставе борбене јединице спремне за тренутну акцију. Стална структурна сарадња треба да помогне државама чланицама да изграде ближе везе међусобно. Предуслови за приступање таквој сталној структурној сарадњи су, у првом реду, испуњавање високих критерија у погледу војних способности и, друго, опредељења за веће међусобно повезивање у овој области ради извршавања најзахтевнијих мисија.

Петерсбуршки задаци² су проширени новим задацима, као што су здружене мисије разоружавања, војно саветовање и помагање, наметање мира и постконфликтна стабилиза-

² На састанку у Петерсбургу код Бона, одржаном 1992. године, усвојена је *Петерсбуршка декларација*. Овом декларацијом ЕУ се, поред осталог, јасно определила за то да се ангажује у хуманитарним акцијама и у акцијама спасавања, као и у одржавању и наметању мира.

ција, превенција konflikata и помоћ трећим државама у борби против тероризма.

СТРУКТУРА ЗАЈЕДНИЧКЕ И БЕЗБЕДНОСНЕ ПОЛИТИКЕ ЕУ

На Самиту ЕУ који је одржан у Хелсинкију децембра 1999. године, донета је декларација о потреби успостављања јединствене војне снаге ЕУ. Та декларација позната је као Оквирни циљ за 2003. годину и њоме је предвиђено да ЕУ до 2003. године формира сопствене Снаге за брзо реаговање (енг. European Rapid Reaction Force), које би имале до 15 бригада и бројале би укупно између 50.000 и 60.000 војника. Ради спровођења политике дефинисане Оквирним циљем из 2003. године, основани су нови политички и војни органи: Политичко-безбедносни комитет ЕУ (енг. The Political and Security Committee – PSC), Војни комитет ЕУ (енг. The European Union Military Committee ili EUMC) и Војни штаб ЕУ (енг. The European Union Military Staff – EUMS). Европска унија је тиме добила обриси војне организације и покренула процес изградње капацитета за аутономну акцију иза којих би стајали поуздана војна сила, средства за доношење одлуке о употреби силе и спремност да она буде употребљена.

Политичко-безбедносни комитет ЕУ састављен је од националних представника на нивоу амбасадора или виших званичника који до-

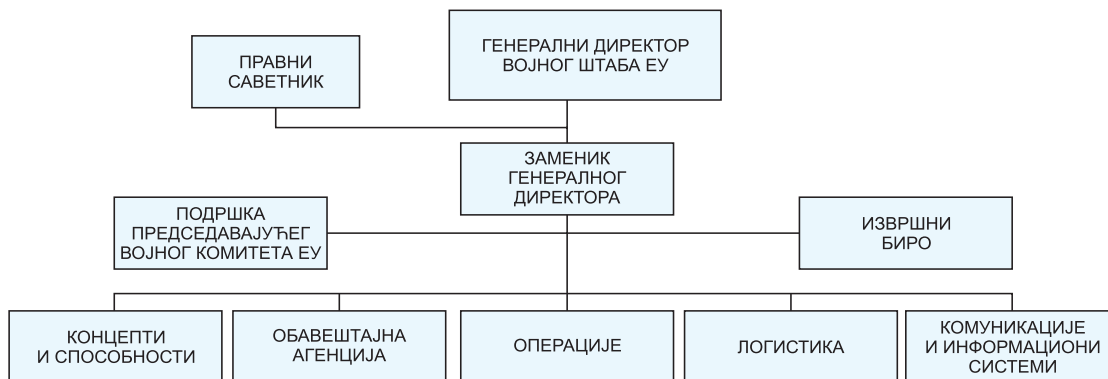
лазе из сталних мисија земаља чланица ЕУ. Овај комитет обавља функцију централног повезивања политичког са административним нивоом Уније. Његове основне функције су праћење ситуације на међународном плану и учествовање у одређивању политика деловања.

Политичко-безбедносни комитет припрема препоруке везане за будуће функционисање Заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. Поред тога, у случају кризних ситуација овај комитет је тело које реагује на такве ситуације и истражује могућности које би се могле узети у обзир приликом приступа ЕУ кроз један институционални оквир и без предрасуда када је у питању доношење одлуке или имплементација поступака.

Овај комитет, такође, даје смернице Војном комитету и прима његова мишљења и препоруке. Поред тога, под окриљем Савета ЕУ, Политичко-безбедносни комитет даје политичке смернице када је у питању развој војних способности.

Војни комитет ЕУ је највише војно тело, успостављено у оквиру Савета. Састоји се од начелника генералштабова земаља чланица који су заступљени путем сталних војних представника. Комитет пружа Политичко-безбедносном комитету савете и препоруке за сва војна питања у оквиру ЕУ. EUMC има сталног председавајућег. Он је официр у рангу генерала са четири звезде, по могућности бивши начелник штаба одбране у некој од земаља чланица ЕУ. Бирају га начелници генералштабова земаља чланица, а именује га Савет ЕУ, на период од три године.

Шема Војног штаба ЕУ

Војни штаб Европске уније врши рано упозоравање, стратешко планирање и процене ситуација. Основан је 11. јуна 2001. године. Војни штаб ЕУ постао је кључни фактор у развијању ЗБОП-а. Војни штаб ЕУ добија задатке од Војног комитета ЕУ. Војни штаб ЕУ обезбеђује унутрашњу експертизу за Високог представника за спољну политику ЕУ.

С обзиром на то да до 2003. године нису остварени сви пројектовани циљеви, 2004. године усвојен је нови безбедносни план, односно Оквирни циљеви за 2010. годину (Headline Goals 2010)³. Њиме је ЕУ дефинисана као глобални чинилац, који је спреман да подели одговорност за глобалну безбедност. План је обавезао државе чланице да до 2010. године развију способности за реаговање у кризама широм света, и то снагама које морају бити флексибилније и интероперабилније од претходних. Снаге би се ангажовале у хуманитарним акцијама и акцијама спасавања, акцијама управљања кризама, операцијама очувања мира и разоружања. Императив ЕУ био је да мора бити способна да донесе одлуку о покретању операције у року од пет дана, а њене снаге морају бити способне да спроведу ту одлуку у року од десет дана након доношења одлуке. Од тих снага се очекује једновремено и симултано планирање и извођење:

- две веће операције за стабилизацију и реконструкцију у подручјима која су била захваћена конфликтом;
- две операције снага за брзо реаговање ограниченог трајања;
- једне операције спасавања и евакуације заробљених или ометених држављана земаља ЕУ из конфликтних подручја и са максималним трајањем до десет дана;

³ На састанку Савета за опште послове и спољне односе у Бриселу, 17. маја 2004. године, усвојени су главни циљеви за 2010. годину, како би се подигао квалитет европских војних снага. Нагласак је стављен на међусобну усклађеност оружаних снага држава чланица ЕУ (interoperability), бржу ангажованост у кризним ситуацијама (deployability) и самоодрживост (sustainability).

- једне мисије извиђања и пресретања на мору и у ваздушном простору;
- једне цивилно-војне мисије хуманитарне помоћи у трајању до 90 дана;
- више цивилних мисија, укључујући полицијске, мисије изградње институција и администрације, владавине права, реформе сектора безбедности и посматрачке мисије различитог формата и у условима брзог реаговања, а које би могле да трају и неколико година.

Најзад, уведен је концепт борбених група ЕУ (енг. European Union Battlegroup – EUBG) и предвиђено је оснивање Европске одбрамбене агенције (European Defence Agency – EDA).

Европска одбрамбена агенција је успостављена са циљем да подржи Савет ЕУ и државе чланице у њиховом настојању да унапреде одбрамбене капацитете ЕУ у кризном менаџменту, да подстакне сарадњу на пољу наменске индустрије на европском нивоу, и да ојача темеље европске наменске индустрије и технологије.

Европска одбрамбена агенција треба да побољша развој заједничких европских безбедносних капацитета, остварујући четири значајне функције:

- развој одбрамбених капацитета Уније,
- унапређење сарадње између држава чланица у наоружању;
- јачање технолошко-индустријске базе европске одбране и стварање заједничког европског тржишта војне опреме,
- унапређење истраживања и технологија у области одбране.

Агенција треба да допринесе отклањању постојећих недостатака у европским војним и одбрамбеним капацитетима. Уједно, требало би да учествује у остваривању главних циљева за 2010. годину, без чије помоћи би достизање главних циљева било отежано.

Борбене групе Европске уније су једно од најважнијих оруђа за спровођење ЗБОП. Ове високо обучене војне формације, под командом

ЕУ, намењене су за брзо извођење операција у удаљеним кризним подручјима. Углавном, али не и увек, могу бити ангажоване у мисијама које ЕУ предузима под окриљем Организације Уједињених нација (ОУН). Борбена групе могу бити употребљене у аутономним операцијама, али и као снаге за иницијално дејство, тј. да припреме терен за долазак већих снага које обезбеђују Уједињене нације или државе чланице ЕУ. Такође, групе могу бити ангажоване и у „операцијама премошћавања“ (енг. bridging operations). То су операције које трају онолико колико је УН потребно да створе своје снаге за управљање одређеном међународном кризом која захтева неодложан одговор.

Борбене групе ЕУ сматрају се најмањом самодрживом војном јединицом која може бити брзо распоређена у зону извођења војне операције под вођством ЕУ, која се може одржати унутар зоне и која може бити интероперабилна уколико делује у ширем међународном окружењу. Бројно стање борбене групе пројектује се на око 1.500 људи, а њену структуру чини више елемената ранга батаљона, укључују-

ћи у то и све потребне облике борбене подршке, као и неопходна основна средства за размештање и одрживост. Обично је чини више комбинованих пешадијских јединица јачине батаљона. Постоје и специфични облици припреме за учествовање у мисијама приликом којих се поморске и ваздухопловне снаге интегришу у састав борбених група, па тада број њихових припадника може нарасти на преко 2.000 људи.

По свом саставу борбена група ЕУ може бити из једне државе, као вид доприноса већих, економски и војно снажнијих држава или вишенационална. У вишенационалним борбеним групама обично једна држава има водећу улогу. Снаге ангажоване у њима обезбеђују се из састава националних оружаних снага држава чланица ЕУ, а матичне државе обезбеђују опремање и обуку.

Борбене групе ЕУ морају бити у стању пуне борбене готовости и спремне за покрет 5 до 10 дана од примљеног наређења. Такође, потребно је да да буду аутономне (најмање) 30 дана, а највише 120 дана уз ротацију људства. Размештају се широм света, на основу плани-

Борбена група	Државе учеснице
Француска БГ	Француска
Италијанска БГ	Италија
Шпанска БГ	Шпанска
Британска БГ	Велика Британија
Француско-немачка БГ	Француска, Немачка, Белгија, Луксембург и Шпанија
Француско-белгијска БГ	Француска и Белгија
Борбена група 107	Немачка, Холандија и Финска
Немачко-чешко-аустријска БГ	Немачка, Чешка и Аустрија
Италијанско-мађарско-словеначка БГ	Италија, Мађарска и Словенија
Шпанскоиталијанска Амфбијска БГ	Италија, Шпанија, Грчка и Португалија
БГ под вођством Пољске	Пољска, Немачка, Словачка, Летонија и Литванија
Нордијска БГ	Шведска, Финска, Естонија, Ирска и Норвешка
Британско-холандска БГ	Велика Британија, Холандија
Балканска БГ	Грчка, Бугарска, Кипар, Румунија и Словенија
Чешко-словачка БГ	Чешка и Словачка
БГ под вођством Шпаније	Шпанија, Немачка, Француска и Португалија
Италијанско-румунско-турска БГ	Италија, Румунија и Турска

раног радијуса размештања у кругу од 6.000 километара око Брисела.

Концепт борбених група ЕУ достигао је пуно оперативну способност (енг. Full Operational Capability – FOC) јануара 2007. године, а под-

*Преглед борбених група
(оперативних и у оснивању)*

разумева капацитет вођења две истовремене операције брзог одговора на кризе, које имају

Семестар („полугодиште“)	Државе учеснице	Водећа држава
2010-1	Пољска, Немачка, Литванија, летонија, Словачка	Пољска
	Велика Британија и Холандија	Велика Британија
2010-2	Италија, Румунија и Турска	Италија
	Шпанија, Француска и Португалија	Шпанија
2011-1	Холандија, Немачка, Финска, Аустрија и Литванија	Холандија
	Нордијска БГ	Шведска
2011-2	Балканска БГ или HELBROC и Украјина	Грчка
	Португалија, Шпанија, Француска и Италија	Португалија
2012-1	Француска, Немачка, Луксембург	Француска
	Није одређено	-
2012-2	Италија, Словенија, Мађарска	Италија
	Немачка, Аустрија, чешка Република, Хрватска, Македонија, Ирска	Немачка
2013-1	Пољска, Немачка и Француска (Вајмарска БГ)	Пољска
	Није одређено	-
2013-2	Велика Британија и Шведска	Велика Британија
	Није одређено	-
2014-1	Балканска БГ или HELBROC	Грчка
	Није одређено	-
2014-2	Белгија, Холандија, Немачка, Луксембург и Естонија	Белгија
	Шпанија и Италија	Шпанија

Семестар или „полугодиште“: 1=од јануара до јуна; 2=од јула до децембра те године

обим једне борбене групе. Због тога, ЕУ има стално доступне две борбене групе (бројности

Редна листа борбених група⁴

од 1.500 до 2.500 људи). Борбене групе остају у приправности по 6 месеци и спремне су за ангажовање у било ком тренутку у оквиру своје шестомесечне ротације. Координација рада борбених група одређује се на конференцијима (енг. Battlegroup Coordination Conference) које се организују на сваких 6 месеци. На њима државе чланице износе своје понуде за попуну ефектива у приправности и разрешавају све потешкоће које се односе на компатибилност са другим организацијама, а нарочито са снагама за брзо реаговање НАТО.

Пуноправно чланство у ЕУ није предуслов за учествовање војних ефектива одређене државе у борбеним групама ЕУ. Државе које нису чланице ЕУ или које још увек чекају да буду примљене у чланство ЕУ, могу учествовати у борбеним групама. Такође, и оне државе које су пуноправне чланице ЕУ, а које су се политички определиле да не приступе НАТО или су војно неутралне (Аустрија), укључене су у борбене групе.

ОПЕРАЦИЈЕ И МИСИЈЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Од 2003. до данас ЕУ је учествовала у 24 мисије/операције ЗБОП-а. Седам војних опе-

⁴ Извор: Војни комитет ЕУ

рација, од којих су тренутно три актуелне, slu-же као доказ спремности Уније да се војно ангажује. Седамнаест цивилних мисија (тренутно једанаест у току) допринело је и даље доприноси решавању кризних ситуација, посебно у погледу помоћи у разоружавању, јачању владавине права или административних способности, подршци реформама безбедносног сектора или помоћи при реформама полиције и правосуђа.

ЗАПАДНИ БАЛКАН

EUFOR ALTHEA – Војна операција ЕУ у Босни и Херцеговини

Савет ЕУ донео је 12. јула 2004. године одлуку о успостављању војне операције EUFOR ALTHEA у БиХ. Одлука о успостављању ове мисије уследила је након одлуке НАТО да закључи операцију СФОР, као и након усвајања Резолуције 1575 СБ УН, којом се одобрава слање мисије ЕУ у БиХ.

Циљ операције EUFOR ALTHEA: да обезбеди војно присуство и тиме створи безбедно окружење, онемогући услове који би водили у поновно избијање сукоба и тиме омогући свим осталим чиниоцима из ЕУ и међународне заједнице да извршавају своје дужности у даљем приближавању БиХ европским интеграцијама.

Поред тога, треба да пружи подршку Међународном суду за ратне злочине за бившу Југославију, која укључује и притварање лица осумњичених за ратне злочине, и обезбеди безбедно окружење за рад полиције у борби против организованог криминала.

Главни штаб операције: Сарајево – Бутмир.

Почетак операције: 2.12.2004. године.

Командант операције: командант EUFOR ALTHEA од 4. 12. 2007. године је генерал-мајор Бернард Беир (Bernhard Bair) из Аустрије.

Бројно стање операције: у оквиру операције EUFOR ALTHEA ЕУ је на почетку ангажовала 7.000 војника, а 2007. године број трупа, са претећим резервним саставом, смањен је на 2.000 лица.

Буџет мисије: заједнички трошкови мисије су 23 милиона евра, а сnose их земље контрибуенти, путем финансијског механизма „Аthena“, базираног на висини бруто националног дохотка.

Земље контрибуенти: 20 земаља чланица ЕУ и Албанија, Чиле, Македонија, Швајцарска и Турска.

EUPM – Полицијска мисија ЕУ у Босни и Херцеговини

Мисија EUPM, која је послове преузела од Међународних полицијских снага УН, отпочела је 1. јануара 2003. године. Мисија EUPM је

прва мисија која је икад покренута у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике и представља део ширих напора Европске уније и међународне заједнице, који су усмерени на успостављање владавине права у Босни и Херцеговини.

Циљ мисије: у складу са општим циљевима Дејтонског споразума, ЕУРМ тежи да успостави поштовање споразума од стране БиХ у складу са најбољим европским и међународним стандардима. Основни задаци мисије усмерени су на „образовање одрживе, професионалне и мултиетничке полицијске службе у Босни и Херцеговини, у складу са европским и међународним стандардима“. Мисија је ангажована на пружању подршке локалној полицији у борби против организованог криминала, на унапређењу институција на свим нивоима власти и унапређењу сарадње полиције и тужилаштва. Мисија ЕУРМ обавља и инспекцију и надзор полицијских операција, и прати ситуацију у самој полицији ради откривања противправног деловања полицијских службеника.

Главни штаб: Сарајево.

Почетак мисије: 1. 1. 2003. године.

Шеф мисије: бригадни генерал Стефан Фелер (Stefan Feller) из Немачке.

Бројно стање: 197 међународних полицијских официра, 123 припадника међународног цивилног особља и 155 локалног особља из БиХ.

Буџет мисије: 14,1 милиона евра.

Земље контрибуенти: 20 земаља чланица

ЕУ, Канада, Исланд, Норвешка, Швајцарска, Турска и Украјина.

EULEX KOSOVO – Мисија владавине права на Косову

Мисија владавине права на Косову највећа је цивилна мисија која је икада ангажована у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике. Свој рад мисија је започела 16. фебруара 2008. године, а потпуно је оперативна од априла 2009. године.

Циљ мисије: главни циљ је да се пружи помоћ и подршка косовским властима у области владавине права, нарочито у полицији, правосудју и царини. Мисија има мандат да пружи помоћ, саветује, води и надгледа изградњу локалних институција власти, уз додатна извршна овлашћења у појединим надлежностима. Мисија функционише по принципу заједничких активности EULEX и локалних власти. Такође, мисија EULEX има извесна извршна овлашћења у вези са истражним радњама и процесуирањем осетљивих и врло озбиљних криминалних случајева на Косову. Мисија је у складу са Резолуцијом 1244 СБ УН.

Главни штаб: Приштина.

Шеф мисије: Ив де Кермабон (Yves de Kermaison) из Француске.

Бројно стање: тренутно 1.689 чланова међународног и 1.092 члана локалног особља.

Буџет мисије: 265 милиона евра.

Земље контрибуенти: 26 земаља чланица ЕУ и Норвешка, Швајцарска, Турска, Хрватска, Канада и САД.

ИСТОЧНА ЕВРОПА

EUBAM – Мисија ЕУ за пограничну подршку Молдавији и Украјини

Мисија је успостављена 2. 6. 2005. године на иницијативу и позив председника Молдавије и Украјине, који су Европску унију замолили да пружи неопходну помоћ у изградњи капацитета за управљање границом и царином дуж читаве границе између ове две државе. Споразумом се тражи помоћ од ЕУ у изградњи капацитета и управљања пограничном контролом. Помоћ укључује царинску контролу дуж државне границе између двеју држава, границу између Украјине и сепаратистичке молдавске области Транснистрија, имајући у виду да молдавске власти нису у стању да обезбеде своје присуство у тој области.

Мисија је званично отпочела 30.11.2005. године и у основи је техничка и саветодавна. Мандат мисије је подршка развоју пограничних и царинских служби ради превенције кријумчарења људи, шверца робе и царинских утаја.

У мисији се налази око 200 службеника, међу којима је 129 експерата из ЕУ, а остало су UNDP⁵ стручњаци и локални запослени. Њихов задатак је да врше обуку и саветују полицијске и царинске службенике.

Буџет мисије је до новембра 2007. године износио 2,2 милиона евра, а затим на сваке две године по 10 милиона евра.

Седиште мисије ЕУБАМ налази се у Одеси, а шест месних канцеларија постављено је дуж молдавско-украјинске границе. Четири саветника за анализу ризика деташирани су у Кијев и Кишњев.

ЈУЖНИ КАВКАЗ

EUMM – Посматрачка мисија ЕУ у Грузији

Посматрачка мисија Европске уније у Грузији (EUMM) установљена је 1. октобра 2008. године, у складу са споразумом који је уз посредовање Европске уније постигнут између Москве и Тбилисија 12. августа и 8. септембра 2008. године. Савет ЕУ је 15. 9.2008. године одлучио да формира аутономну цивилну посматрачку мисију у Грузији.

Циљ мисије: да допринесе миру и стабилности у Грузији и региону. Својим активностима она треба да допринесе стабилизацији прилика и нормализацији односа након конфликта, да надгледа ангажовање грузијске полици-

је и да процењује посвећеност обеју страна поштовању људских права и хуманитарног права. Други важан задатак мисије је да помогне у стварању поверења између страна које су довеле до ескалације конфликта у августу 2008. године. Припадници мисије нису наоружани и немају извршних овлашћења.

Главни штаб: налази се у Тбилисију, са три регионалне канцеларије у Гори, Потји и Зугдиди.

Почетак мисије: 1.10.2008. године.

Шеф мисије: Хансјорг Хабер (Hansjörg Haber) из Данске.

Бројно стање: тренутно 311 чланова међународног и 77 чланова локалног особља.

Буџет мисије: 49,6 милиона евра.

Земље контрибуенти: 26 земаља чланица ЕУ.

БЛИСКИ ИСТОК

EUPOL COPPS – Полицијска мисија ЕУ за палестинску територију

Полицијска мисија за палестинску територију (EUPOL COPPS) део је континуираних напора Европске уније усмерених ка успостављању трајног и одрживог мира на Блиском истоку. Савет ЕУ је 14. 11. 2005. године оформио ми-

⁵ United Nations Development Programme

сију полиције ЕУ у Палестини, у складу са политиком европске безбедности и одбране. Мисија је отпочела са радом 1. 1.2006. године.

Циљ мисије: допринос обезбеђењу услова за одржање јавног реда и мира, као и успостављању владавине права и пружање подршке палестинским властима у успостављању ефикасне и одрживе полицијске службе. Такође, мисија треба да саветодавном улогом унапреди палестински правосудни систем, у складу са европским стандардима и у сарадњи са осталим међународним актерима ангажованим на реформи сектора безбедности и реформи правосуђа.

Главни штаб: Рамалах.

Бројно стање: 52 припадника из земаља ЕУ и 25 чланова локалног особља.

Почетак мисије: 1. 1. 2006. године.

Буџет мисије: 6,6 милиона евра.

Земље контрибуенти: 16 земаља чланица ЕУ, Канада и Норвешка.

EUBAM Rafah – Мисија помоћи на граничном прелазу Рафах

Власти Израела и Палестине потписале су 15. новембра 2005. године „Споразум о кретању и приступу“, у који су укључени и принципи преласка граничног прелаза Рафа у Гази. Са-

вет ЕУ је подржао овај споразум и 21.11. 2005. године одлучио да ЕУ оформи мисију како би надгледао ситуацију на овом граничном прелазу. Мисија је постала оперативна 24. новембра 2005. године.

Циљ мисије: надгледање свих активности на граничном прелазу Рафах, који је последњи пут отворен у присуству EUBAM Rafah 9. 6.2007. године. Циљ мисије је и да обезбеди присуство треће стране на граничном прелазу Рафа и да усмери своје напоре на изградњу поверења између израелских власти и палестинске управе, као и на изградњу институција које би омогућиле нормално кретање људи и роба и ефикасно спречавање криминала. Њена улога је, поред осталог, да пружи подршку полицијској мисији EUPOL COPPS. Све царинске и полицијске послове обављају Палестинци.

Главни штаб: Ашкелон, Израел.

Почетак мисије: 24.11.2005. године.

Шеф мисије: Алејн Фаугерас (Alain Faugeras) из Француске.

Бројно стање: 16 припадника из земаља чланица ЕУ и 11 локално особље

Буџет мисије: 1,1 милион евра (новембар 2009 – мај 2010).

Земље контрибуенти: 7 земаља чланица ЕУ.

EUJUST LEX – интегрисана мисија владавине права у Ираку

Мисија под називом EUJUST LEX представља цивилну операцију кризног менаџмента, која је предузета у склопу Заједничке безбедносне и одбрамбене политике (ЗБОП). То је прва интегрисана мисија владавине права коју је Европска унија предузела. Оперативна фаза мисије EUJUST LEX започета је 1. јула 2005. године на позив тадашњег премијера Ирака Ибрахим ал Џафарија.

Циљ мисије: јачање владавине закона и унапређење поштовања људских права. Мисија кроз различите курсеве пружа професионалну обуку вишим ирачким званичницима у области кривичног правосудног система. Поред тога, главна сврха курсева је успостављање и изградња поверења између полиције, правосуђа и тужилаштва. Ове активности се практично реализују организовањем обуке судија, тужилаца и осталих правосудних службеника у државама чланицама ЕУ, чији је циљ прихватање главних постулата и принципа владавине права и упознавање са примерима најбоље праксе која постоји у Европској унији.

Канцеларије мисије: већи део тима мисије налази се у Бриселу, у канцеларији за координацију. Мисија има мали, али изузетно значајан тим за везу у Багдаду.

Почетак мисије: 1. 7.2005. године.

Шеф мисије: Франциско Алкандуд (Francisco Alcantud) из Шпаније.

Бројно стање: тим мисије састоји се од 37 лица у Бриселу, 7 у Багдаду и једног лица у Аману из 13 земаља ЕУ.

Буџет мисије: 10,8 милион евра.

Остало: до сада је 2.975 ирачких судија, истражитеља и тужилаца, као и високих полицијских службеника, учествовало на 111 интегрисаних обука и у бројним специјалистичким курсевима.

EUPOL Afghanistan – Полицијска мисија ЕУ у Авганистану

Полицијска мисија Европске уније у Авганистану успостављена је у оквиру ширих напора међународне заједнице усмерених ка томе да се авганистанске власти оспособе за успостављање реда и мира у својој земљи. У складу са комплексним приступом ситуацији у Авганистану ЕУ је оформила мисију средином јуна 2007. године.

Полицијска мисија ЕУ у Авганистану треба, пре свега, да допринесе успостављању одрживе и ефективне полицијске службе, која може да обезбеди адекватну сарадњу са системом кривичног правосуђа под авганистанском управом. Мисија је усмерена ка томе да допринеси трајном и одрживом миру, стабилности, ефикасној владавини права и примени међународних стандарда од стране Владе Авганистана. Мисија се бави надгледањем, менторством, саветовањем и усмеравањем авганистанских органа унутрашњих послова на свим нивоима.

Мисија је изграђена на основама напора Канцеларије Немачког пројекта подршке полицији – GPPO (German Police Project Office) и заједничке међународне активности из области полиције и владавине права.

Главни штаб: Кабул.

Почетак мисије: 15. 6. 2007. године.

Шеф мисије: Каи Витруп (Kai Vittrup).

Бројно стање: 286 чланова међународног и 165 чланова локалног особља.

Буџет мисије: 81,4 милиона евра.

Земље контрибуенти: 21 земља чланица ЕУ, Канада, Хрватска, Нови Зеланд и Норвешка.

АФРИКА

EU NAVFOR ATALANTA (Operation „Atalanta“) – Поморска операција ЕУ против пиратства уз обалу Сомалије

У октобру 2008. године пирати су киднаповали и узели за таоце преко 300 људи, 13 бродова је отето, а дневно су вршена по два напада на бродове. То је био разлог да Савет ЕУ отпочне са операцијом надгледања и заштите обале Сомалије.

Операција је оформљена у складу са Резолуцијом 1816 СБ УН, која омогућава пружање подршке прелазној Влади Сомалије у борби против пирата и оружаних пљачки. Управљање операцијом спроводи се преко Канцеларије за координацију са седиштем у Бриселу. Операција треба да: заштити пловила Светског програма за храну, која достављају помоћ расељеним лицима у Сомалији, помогне пловилима која се налазе у Аденском заливу и наспрам обале Сомалије, као и да одвраћа, спречава и потискује пирате у вршењу оружаних пљачки дуж сомалијске обале.

У операцији је ангажовано више од двадесет пловила и авиона, односно преко 1.700 војника. Поред присуства држава чланица ЕУ, присутна је и НАТО мисија у Медитерану, као и остале земље чији су бродови непосредно угрожени, као што су Руска Федерација, Јапан, Индија, Малезија и Индонезија.

Главни штаб: Нортвуд, Велика Британија.

Почетак операције: 8.12. 2008. године.

Командант операције: контраадмирал Питер Хадсон (Peter Hudson) из Велике Британије.

Буџет мисије: 8,3 милиона евра.

Земље контрибуенти: операцији тренутно доприносе Холандија, Шпанија, Немачка, Француска, Грчка, Италија и Шведска. Белгија ће се у операцију укључити током септембра. Од августа 2009. године Норвешка је прва држава која није чланица ЕУ која учествује у операцији. Хрватска је, такође, најавила да ће се ускоро укључити у ову операцију.

EU SSR Guinea-Bissau – Мисија подршке реформи сектора безбедности у Републици Гвинеја Бисао

У фебруару 2008. године Савет ЕУ је донео одлуку да оформи мисију подршке реформи безбедносног сектора у Гвинеји Бисао у сарадњи са њиховим властима и у складу са политиком европске безбедности и одбране.

Мисија пружа савете и помоћ локалним властима у спровођењу реформе сектора безбедности, како би допринела стварању услова за примену Националне стратегије за реформу сектора безбедности, коју су власти Републике Гвинеје Бисао усвојиле у новембру 2006. године. Посебно, мисија треба да операционализује ову стратегију израдом Плана имплементације смањења војних и безбедносних снага, као и пла-

на реорганизације. Она је, такође, обезбедила адекватну обуку, као и то да донатори приложе одређена финансијска средства и опрему.

Шеф мисије: генерал Хуан Естебан Верастеги (Juan Esteban Verástegui) из Шпаније.

Бројно стање: 16 припадника међународног и 17 локалног особља.

Буџет мисије: 1,5 милиона евра.

Земље контрибуенти: 6 земаља чланица ЕУ.

EUPOL RD CONGO – Полицијска мисија ЕУ у Демократској Републици Конго

Полицијска мисија ЕУ у Демократској Републици Конго преузела је мандат од мисије

EUPOL Kinshasa, прве полицијске мисије ЕУ у Африци, која је трајала од фебруара 2005. године до јуна 2007. године.

Савет ЕУ оформио је мисију ЕУ полиције у ДР Конго са циљем подршке безбедносном сектору у земљи и доприносу борби против организованог криминала. Мисија је сачињена од експертског тима из области полиције, криминалистике и казних институција. Дугорочни циљ ове мисије је реформа безбедносног сектора ДР Конго. Мисију чине међународни експерти, међу којима су полицијски и правосудни експерти, као и експерти за реформу сектора безбедности, посебно специјализовани за област поштовања људских права, учествовања деце у оружаним снагама и за родну равноправност.

Основни циљ мисије јесте да пружи помоћ у реформи полицијског и правосудног сектора, што је у оквиру ширег ангажовања Европске уније на реформи сектора безбедности у ДР Конго. Ужи циљ је успостављање професионалне, ефикасне и мултиетничке полиције. Мисија је, такође, усмерена на унапређење комуникације и интеракције између правосудних органа и полиције.

Главни штаб: Киншаса.

Почетак мисије: 1. 7. 2007. године.

Шеф мисије: Адиллио Кустодио (Adilio Ruyvo Custodio) из Португалије.

Бројно стање: 53 члана међународног и 9 чланова локалног особља.

Буџет: 7 милиона евра.

Земље контрибуенти: 9 земаља чланица ЕУ, Швајцарска и Ангола.

EUSEC RD Congo – Саветодавна мисија ЕУ у реформи сектора безбедности у Демократској Републици Конго

Мисија EUSEC RD Congo представља део ширих координираних напора ЕУ да, заједно са другим међународним актерима, доприне реформи сектора безбедности и унапреди укупну безбедносну ситуацију у Конгу. Након захтева Владе ДР Конго, ЕУ је одлучила да оформи мисију ЕУ, ради пружања подршке реформи безбедносног сектора у ДР Конго.

Мисија обезбеђује подршку влади ДР Конго из области безбедности у складу са међународним стандардима о људским правима, међународним хуманитарним правом, стандардима поштовања полова, заштите деце у оружаним сукобима, демократским стандардима, принципима добре владавине и транспарентности, као и поштовања владавине права.

Мисија је, пре свега, усмерена на спровођење реформе система администрације особља и финансијског менаџмента унутар војске, па је, у складу с тим, покренут пројекат којим је извршена биометријска регистрација 130.000 припадника војске. Основни циљ мисије био је консолидовање војске у Републици Конго, као и спровођење реформе војске, која би требало да омогући поновни економски опоравак земље. Када је реч о примени принципа поштовања људских права или принципа родне равноправности, припадници мисије били су ангажовани на идентификацији потреба, развоју пројекта, примени или надгледању примене пројекта, које су иницирале или финансирале државе чланице ЕУ или Европска комисија.

Главни штаб: Киншаса.
 Почетак мисије: 8. 6. 2005. године.
 Шеф мисије: Жан-Пол Мишел (Jean-Paul Michel) из Француске.
 Бројно стање: 60 лица.
 Буџет: 10,7 милиона евра за 2009. и 2010. годину.

*EUTM SOMALIA – Војна мисија
 ради доприноса обуци
 безбедносних снага
 Сомалије у Уганди*

Мисија је започета 7. априла 2010. године и планирана је за два шестомесечна периода обуке након достизања пуне оперативне способности, која је достигнута 1. маја 2010. године. EUTM Сомалија је успостављена ради сарадње са властима Уганде на проширењу капацитета за обуку кампа Биханга (Уганда) на 1.000 лица. Ова мисија се одвија у Уганди, где су сомалијске снаге већ биле обучаване и која, такође, помаже у координацији деловања ЕУ са

мисијом Афричке уније у Сомалији (AMISOM). Припадници сомалијских снага безбедности обучавају се сваких 6 месеци кроз извођење специјалистичке обуке.

EUTM укључује до 170 лица. Процењени износ финансијских средстава за заједничке трошкове мисије износи 4,8 милиона евра. Главни штаб мисије налази се у Кампали у Уганди.

Командант мисије је пуковник Рикардо Гонзалес (Ricardo Gonzalez) из Шпаније.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА И ЗБОП

Један од два најважнија спољнополитичка циља Србије је пуноправно чланство у Европској унији (други је очување територијалног интегритета, односно очување Косова и Метохија унутар њених граница). Остваривање чланства у ЕУ није политика само актуелне власти, већ опција која ужива сталну подршку огромне већине грађана. Са применом Споразума о стабилизацији и придруживању Република Србија је започела нову фазу уговорних односа са Европском унијом.

У последњих неколико година често се могло чути како војска не служи само за одбрану земље, већ представља и моћан спољнополитички инструмент. Укључивање у ЗБОП и приближавање ЕУ у овој области, кроз учешће у мисијама ЕУ, допринело би да се Република Србија у међународним односима третира као равноправни партнер који активно доприноси очувању мира и стабилности у свету, а истовремено не би озбиљније доводило у питање став Србије по питању војне неутралности. Истовремено би се остварио бржи напредак Србије ка ЕУ и боља сарадња са чланицама ЕУ и њеним институцијама.

Аргументи за учешће Србије у будућим ЗБОП мисијама су бројни. Најочигледнији је онај да било какво озбиљно разматрање за чланство у ЕУ мора да обухвати све аспекте политика ЕУ. Припреме у свим областима могу бити само од користи, а почетак учешћа у ЦСДП може да допринесе убрзању интеграција. Укупно 24 земље, са пет континената, учествовале су у ЕСДП мисијама, укључујући Македонију, Хрватску, Албанију, Украјину, док је у случају операције АТАЛАНТА постоји сарадња са Кином, Египтом, Русијом, Црном Гором и другим земљама. Штавише, нова клаузула Лисабонског споразума о узамној одбрани представља савршену опцију за Републику Србију која је декларисана као војно неутрална.

На оперативном плану, као будући допринос формираним борбеним групама ЕУ, Република Србија предвиђа употребу снага декларисаних за учешће у оквиру НАТО програма Партнерство за мир. У односу на учешће Србије у војним снагама на располагању ЕУ и војним операцијама ЕУ, учешће у доприносу цивилним безбедносним способностима ЕУ знатно је једноставније. То се, пре свега, односи на чланство у европским институцијама за контролу ваздушног саобраћаја, контролу граница и сарадњу у спречавању нелегалне трговине и миграција, до учешћа са снагама за цивилну заштиту, полицијским и, евентуално, жандармеријским снагама ЕУ. И, коначно, постоји могућност избора која ЕСДП мисија би могла, заједно са ЕУ особљем, да буде тест на терену за снаге Војске Србије или цивилних способности за управљање кризама.

Учешћем у мисијама или операцијама ЕУ одбацио би се и незванични услов „Прво НАТО па ЕУ“, како би држава постала члан ЕУ.

Закључак

Уговором из Лисабона створени су услови да ЕУ води кохерентнију и делотворнију спољну, безбедносну и одбрамбену политику, као и

да постане још видљивији чинилац међународних односа. Спровођењем безбедносних операција од Балкана преко Африке, Блиског истока до источне Азије, Европска унија конкретним примером доказује да је реч о целовитој и конзистентној политици.

У предстојећем периоду Република Србија планира да одржи постојеће капацитете, оспособи и опреми додатне, као и да постигне напредак по питањима политике, планирања и припрема. Активна улога Републике Србије у безбедносним иницијативама показује јасну политичку вољу и повећава допринос Србије ЗБОП-у, првенствено имајући у виду унапређење сарадње и учествовање у регионалним иницијативама.

Литература:

1. Borowczak, R., Wiśniewski, J.: „Европски пут према самосталној сигурносној и одбрамбеној политици“, *Politička misao*, Vol XXXVII, br. 4, 2000.
2. Ејдус, Ф., Савковић, М., Савковић, М., Драгојловић, Н: *Ка борбеној групи западни Балкан – Визија одбрамбене интеграције Србије у ЕУ 2010–2020*, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd, 2010.
3. Gligorijević, S.: „Bezbednosna saradnja EU i NATO“, *Evroatlantska revija*, 6, str. 4–15. 2007.
4. Grupa autora: *Rečnik evropske bezbednosti*, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd, 2010.
5. Jochen Rehr, Hans-Bernhard Weissert: *Handbook on CSDP, The Common Security and Defence Policy of the European Union*, Directorate for Security Policy of the Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria, 2010.
6. Накарада, Р: „ЕУ као мировни пројекат, Београд“, *Социолошки преглед*, vol. 40, br. 4, 2006.
7. Орлић Дејан: „Операционализација безбедносне политике Европске уније“, *Међународни проблеми*, vol. 58 2006, br. 4
8. Петровић, Н. и Петровић, П.: *Водич кроз евроатланско партнерство*, Београд, ISAC Фонд, 2007.
9. Светлана Ђурђевић-Лукић: *ESDP at ten, the Lisbon Treaty and Serbia's security policy*, The review of international affairs, Vol. LX, No. 1136, Oct-Dec 2009, pp. 46-61

Извори са интернета:

1. Centar za studije evropskih politika (Centre for European Policies): www.ceps.eu
2. <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?lang=EN>
3. http://www.eursec.org/doc/Borbene_grupe_EU.pdf
4. <http://eubezbednost.ccmr-bg.org/pdf/Borbene%20grupe%20EU.pdf>
5. Onlajn kurs- Uvod u bezbednosne politike Evropske unije, <http://www.bezbednost.org/uvod-u-bezbednosne-politike-eu-onlajn-kurs-centra-za-civilno-vojne-odnose>
6. Radić I., Kahrmanović V. i Budimir B.: *Vodič kroz pridruživанje Evropskoj uniji*, Beograd, ISAC Fond.
7. <http://www.isac-fund.org/download/VKPEU2.pdf>
8. Vodič kroz evropsku sigurnosnu i obrambenu politiku (ESOP), http://www.mfa.hr/custompages/static/hrv/files/vodic_kroz_esop.pdf
9. Zvanična prezentacija EU za Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku http://europa.eu/pol/cfsp/overview_en.htm